

La interacció persona-ordinador en traducció i interpretació: programes i aplicacions

REVISTA TRADUMÀTICA, Núm. 22, DESEMBRE 2024

Félix do Carmo
José Ramos
Carlos Teixeira

Resum

Félix do Carmo
Centre for Translation Studies -
University of Surrey ;
f.docarmo@surrey.ac.uk;
ORCID: [0000-0003-4193-3854](https://orcid.org/0000-0003-4193-3854)

Aquest número de la *Revista Tradumàtica* explora com la tecnologia, com la traducció automàtica, la IA i eines d'accessibilitat, transforma la traducció professional. Els articles tracten impactes psicològics, productivitat, qualitat i usabilitat. Destaquen la relació entre autonomia i satisfacció laboral, l'estrès dels fluxos de treball concurrents i reptes amb models lingüístics i interpretació remota. Els estudis d'accessibilitat subratllen la necessitat d'involucrar usuaris en el disseny. La revista defensa eines centrades en els usuaris per millorar autonomia i qualitat.

Paraules clau: Interacció persona-ordinador, tecnologia de la traducció, productivitat, autonomia, accessibilitat.

José Ramos
Professor in Labour and
Organisations Psychology,
Universitat de València;
ramosj@uva;
ORCID: [0000-0003-0821-214X](https://orcid.org/0000-0003-0821-214X)

Carlos S. C. Teixeira
Universitat Rovira i Virgili /
IOTA Localisation Services ;
carlostm@linguanativa.com.br
ORCID: [0000-0002-1453-990X](https://orcid.org/0000-0002-1453-990X)

Introducció

Les eines de traducció inclouen, des de fa molt de temps, ordinadors i aplicacions de software. La influència d'aquestes eines en la professió dels traductors ha anat guanyant interès de manera constant en l'àmbit dels Estudis de Traducció, fins al punt que, actualment, l'expressió "interacció traducció-ordinador" (O'Brien, 2012) pot considerar-se representativa de totes les formes possibles de traducció. De fet, totes les activitats que engloba el terme "traducció", entès com un concepte general que s'aplica a qualsevol forma de treball entre dues llengües —des de la traducció escrita fins a la interpretació oral, passant per totes les modalitats de traducció audiovisual i les noves tasques que combinen veu i text, com el *respeaking* i la subtitulació en viu—, requereixen que els traductors interactuïn amb ordinadors. Al principi, la intel·ligència artificial va introduir-se en el món professional de la traducció en forma de traducció automàtica neuronal i, més recentment, ho està fent amb aplicacions de models de llenguatge extensos. Inicialment, la IA potser es considerava una disrupció, però ara que sembla que la pols comença a assentar-se, es donen les condicions idònies per estudiar-la també com una altra eina de traducció.

La magnitud dels canvis i transformacions en les pràctiques de traducció exigeix una ampliació en el nombre i els tipus d'estudis centrats en aquesta interacció. La varietat de preguntes d'investigació sobre l'ús de tecnologies relacionades amb la traducció és cada cop més gran. Comprendre els comportaments humans en aquest entorn tecnològic resulta cada vegada més rellevant si volem optimitzar recursos i protegir el benestar i el desenvolupament professional dels traductors de manera sostenible. També resulten rellevants els efectes de les tecnologies en els serveis de traducció, en el rendiment o les actituds dels traductors i en l'experiència dels usuaris de la traducció.

Aquest darrer número de *Tradumàtica* reuneix una àmplia varietat d'estudis que analitzen aquestes qüestions, abordant diversos aspectes de les tasques habituals de traducció que es realitzen amb l'ajuda de dispositius, programari i tecnologies complexes. La convocatòria inicial per a aquest número va atraure un gran nombre de propostes: vam rebre 33 resums en la fase inicial, fet que va donar lloc a 21 manuscrits complets en la següent etapa. Després d'un procés de revisió sistemàtica per parells, s'han seleccionat 14 articles per ser inclosos en aquest número especial.

El nostre reconeixement més sincer va dirigit als 42 revisors anònims, alguns dels quals provenen de disciplines alienes als Estudis de Traducció, que ens han ofert comentaris extremadament valuosos que han ajudat a millorar els articles d'aquest número. Atès que aquest debat continuarà en els pròxims mesos, segurament apareixeran més treballs sobre aquest tema a la nostra revista. També volem dedicar unes paraules d'ànim a tots els autors que van enviar propostes però que no han vist el seu treball publicat en aquest volum. Hi ha molt terreny per explorar en les temàtiques proposades, i s'esperen grans aportacions a mesura que continuïn dedicant la seva atenció a tots aquests temes.

Un nou número especial de Tradumàtica

De la gran varietat de temes abordats en aquest número especial, hi ha dos eixos temàtics que predominen en la major part dels articles. El primer eix implica l'observació i l'anàlisi d'actituds, percepcions i indicadors de satisfacció, control, estrès i esforç; en resum, indicadors psicològics i conductuals dels canvis en la feina realitzada pels professionals. L'altre eix principal de temes desplaça els instruments d'observació i anàlisi cap als efectes de la interacció amb la tecnologia en els productes i processos de traducció; això inclou qüestions com la qualitat, la productivitat i la usabilitat de les eines. Diversos articles aborden tots dos conjunts temàtics, mentre que d'altres estudien aquestes qüestions centrant-se en usos específics de la tecnologia i en pràctiques concretes de traducció.

Aquesta diversitat temàtica va acompanyada d'una varietat igual d'àmplia de metodologies, que inclouen investigacions amb dades qualitatives i quantitatives, dissenys experimentals, anàlisis de contingut de publicacions i altres enfocaments. Els mètodes de recopilació de dades inclouen entrevistes i qüestionaris, anàlisis de contingut en línia, registre de pulsacions de teclat i captura de pantalla, seguiment ocular (*eye-tracking*) i proves d'usabilitat. Tots els participants involucrats en aquests estudis són professionals, cosa que augmenta la rellevància de les contribucions reunides en aquest número. Treballen com a traductors, intèrprets, subtituladors i posteditors i duen a terme les seves tasques de manera concurrent en plataformes en línia i en contextos d'accessibilitat. Les tecnologies estudiades inclouen, com era d'esperar, la traducció automàtica i les eines de traducció assistida per ordinador, però també abasten *chatbots* d'intel·ligència artificial generativa i models de llenguatge de gran escala, tecnologia audiovisual, eines de conversió de text a veu, reconeixement automàtic de la parla i lectors de pantalla. Tot això constitueix, per si sol, una prova excel·lent de l'amplitud i la varietat de la feina que realitzen els professionals del llenguatge arreu del món, així com de l'atenció minuciosa que els investigadors estan prestant a aquestes pràctiques.

Els estudis de Christensen *et al.* i Girletti se centren en la traducció escrita, amb i sense el suport de la traducció automàtica. L'article de Christensen contextualitza aquestes formes de treball en relació amb les condicions laborals que ofereix la indústria de la traducció i cerca establir vincles amb el tecnoestrès i la tecnoinseguretat, qüestionant si hi ha mesures de prevenció o mitigació d'aquests efectes que la indústria podria implementar. Girletti identifica una classificació en la satisfacció amb què els traductors assalariats duen a terme les seves tasques, afavorint la traducció, seguida de la revisió i situant la postedició com la tasca menys gratificant. L'autor destaca la importància de la sensació d'autonomia i l'enriquiment de les tasques i dels rols per a la satisfacció laboral dels traductors.

L'article de Ruffo *et al.* se centra en les aplicacions de la tecnologia per part dels traductors literaris. Els autors mesuren diferents tipus d'esforç, com a concepte associat a la percepció dels traductors, però també avaluat pels investigadors. Totes les mesures de l'esforç mostren una reducció, però els autors conclouen que, per als traductors

literaris, la noció de control sobre el procés pot ser més important que l'estalvi de temps o esforç.

Hi ha dos articles que analitzen la incorporació dels resultats dels models de llenguatge a gran escala a les eines de traducció: el de Rivas Ginel & Moorkens, i el de Jiménez-Crespo. Els autors del primer article cartografien la integració d'aquestes tecnologies a eines de traducció assistida per ordinador, tot i que també mencionen que l'efectivitat d'aquesta integració encara s'ha de demostrar. Jiménez-Crespo, per la seva banda, identifica una certa correlació entre els anys d'experiència i el control sobre les eines utilitzades, suggerint que la integració de la intel·ligència artificial no hauria de trencar la noció d'autonomia que els professionals necessiten sentir. Carrero-Martín també aborda la noció de control sobre els processos i materials utilitzats pels professionals, centrant-se en l'ús de la traducció automàtica en l'àmbit de la traducció audiovisual. Els professionals d'aquest àmbit no semblen ser gaire receptius a l'ús de la TA, ja que temen els riscos derivats de la tecnologia, que afecten tant la qualitat del producte final com les seves condicions laborals.

Ciobanu *et al.* analitzen l'ús de la síntesi de veu en la tasca de postedició de traducció automàtica, abordant el seu impacte tant en l'experiència personal (esforç cognitiu i percepcions sobre l'ús) com en els resultats (productivitat i qualitat). Els autors han descobert que la síntesi de veu augmenta l'esforç cognitiu en la lectura del text d'origen i disminueix l'esforç cognitiu en la lectura del text meta. La productivitat ha mostrat una lleugera disminució en les condicions de síntesi de veu, i els autors no han trobat cap efecte en la qualitat del resultat.

El manuscrit de Gough i Temizöz aborda els fluxos de treball concurrents en els processos de traducció, utilitzant tecnologies que permeten la col·laboració simultània, tant horitzontal com vertical, en un únic text. Aquest extens treball ha involucrat 804 traductors que han contestat una enquesta de 25 preguntes. Segons els autors, els traductors experimenten un canvi notable en la forma en què es produeixen les traduccions. Quan tradueixen de manera concurrent, les tres fases principals del procés de traducció (planificació, redacció i revisió) s'acosten més i fins i tot poden sobreposar-se. A més, les limitacions de temps en la traducció concurrent, a causa de la sincronia, obliguen els traductors a limitar o fins i tot renunciar a la consulta de recursos i a realitzar una revisió adequada del seu treball. Aquestes conclusions impedeixen que els traductors superin les condicions subòptimes, cosa que pot comportar una disminució de la qualitat dels resultats produïts per aquest mètode de traducció.

El manuscrit de Valacchi i Havelka estudia un component específic de la interacció home-ordinador en la interpretació simultània remota. El seu treball compara cinc plataformes diferents per a la interpretació simultània remota i conclou que la interfície gràfica del programari influeix de manera crítica en la percepció sobre el procés. Característiques com ara l'absència de retroalimentació visual, el suport inadequat dels companys a la cabina, deficiències tècniques, interrupcions imprevisibles i la possibilitat de pèrdua sobtada de la connexió a internet suggereixen que s'haurien de fer millores en aquestes plataformes per reduir no només l'esforç, sinó també l'estrès de la tasca.

L'article d'Ünlü també estudia una plataforma per a la interpretació remota, però en aquest cas es fa servir per donar suport a una tasca d'interpretació consecutiva. L'estudi reconeix que, tot i que el suport del reconeixement automàtic de veu pot millorar la precisió, també pot alentir els intèrprets i provocar més errors de disfluència. Aquest article també suggereix que aquestes eines poden necessitar algunes millores.

En aquest número, l'accessibilitat està representada per dos articles, ambdós més centrats en les capacitats de les eines que en l'ús que en fan els usuaris i com les avaluen. García Garcinuño *et al.* han provat l'eficàcia dels lectors de pantalla per gestionar contingut multilingüe, un repte per a la tecnologia que, quan no pot identificar correctament l'idioma del text font, pot acabar produint un text inútil. Els autors aposten per una major participació dels usuaris en el disseny d'aquests sistemes.

L'article de Romero-Fresco i Bacigalupe també se centra en qüestions d'accessibilitat, ja que estudia el desenvolupament de tecnologies per al subtitulat en viu. L'article presenta el primer intent de crear una eina que avaluï automàticament la qualitat dels subtítols en viu sense necessitat de suport humà. Els autors afirmen que la necessitat d'aquesta eina és tan gran que ja s'està implementant en empreses de subtitulat en viu, tot i que la seva eficàcia encara no ha estat establerta. Segons els autors, l'eina estalvia temps als avaluadors humans, però admeten que el seu ús podria tenir un impacte negatiu en els subtituladors en viu.

Contribucions als Estudis de Traducció

La varietat d'articles en aquest número especial demostra que les pràctiques de traducció s'estan expandint com a efecte de la introducció de diversos tipus de tecnologia en el món de la traducció. Des de la traducció escrita que incorpora la traducció automàtica, fins a les tasques d'interpretació que integren eines que automatitzen la conversió d'àudio a text, incloent eines que busquen millorar qüestions d'accessibilitat, l'amplitud de les opcions tecnològiques per als professionals del llenguatge és àmplia i complexa.

Un tret comú que emergeix d'aquests articles és la noció que les aplicacions tecnològiques no poden ser simplement descrites com a 'solucions', és a dir, no només ofereixen respostes a problemes, sinó que també porten elements que causen estrès, pressió i incertesa. Això indica que la seva implementació ha de ser estudiada amb cura.

El fet d'adoptar una tecnologia que es basa únicament en els seus efectes positius respon a la pressió per augmentar la productivitat. Això és evident en tots els articles d'aquest número, així com en molts altres treballs i articles que descriuen situacions similars. Els articles amb una perspectiva més positiva sobre l'adopció de la IA confirmen els augments de productivitat, potser una reducció de l'esforç, admetent que aquests no són tan clars ni fàcils de mesurar, i que tenen poc o cap efecte sobre la qualitat. Resultats com aquests mostren un camí clar per als defensors de la tecnologia: desenvolupar més tecnologia, implementar-la, millorar-la, i així els usuaris percebran les millores a mesura que s'hi adaptin.

Tanmateix, hi ha un altre factor comú en molts d'aquests treballs, i també en altres que actualment es publiquen en l'àmbit dels Estudis de Traducció: la implementació d'innovacions tecnològiques sovint es fa sense escoltar els usuaris. Aquesta és, de fet, una altra conclusió del treball de Sharon O'Brien de 2012: la tecnologia de la traducció sovint es desenvolupa sense la participació dels usuaris. Quan els usuaris són inclosos en el procés i proven les propostes tecnològiques, una conclusió molt comú és que la utilitat del programari podria millorar-se.

Els factors humans en la interacció humà-ordinador criden l'atenció sobre la importància de la percepció, de les impressions humanes sobre la usabilitat i la utilitat de les solucions tecnològiques. Encara que aquestes són difícils de mesurar i poden proporcionar resultats que podrien considerar-se impressionistes, els investigadors reconeixen que els usuaris només poden treballar de manera satisfactòria i mantenir l'interès en les seves tasques si senten que tenen control i autonomia sobre el que produeixen i com ho produeixen.

Aquest número especial de *Tradumàtica* ha fet molt més que recopilar articles des de diverses perspectives sobre la introducció de la tecnologia en el món de la traducció professional. Ha mostrat la complexitat dels factors en joc quan intentem comprendre els efectes dels canvis tecnològics sobre la feina, destacant que els estudis de traducció encara tenen molt a investigar sobre el paper dels humans en el futur de la traducció tecnològica.

Referències bibliogràfiques

O'Brien, Sharon. (2012). Translation as human-computer interaction. *Translation Spaces*. 2012:1. pp 101 – 122. <<https://doi.org/10.1075/ts.1.05obr>> [Accessed: 20241218].